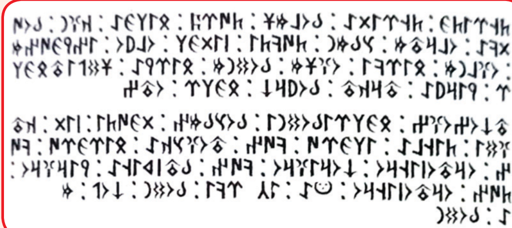
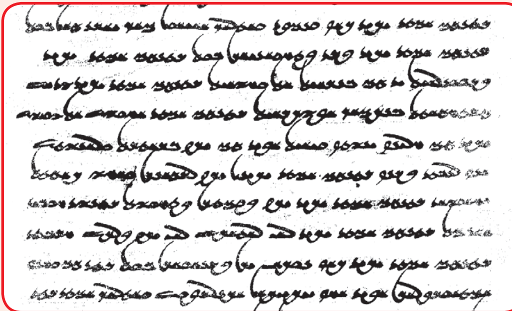
1.1. OSMANLI TÜRKÇESİ VE TÜRKÇE

KONUYA HAZIRLIK

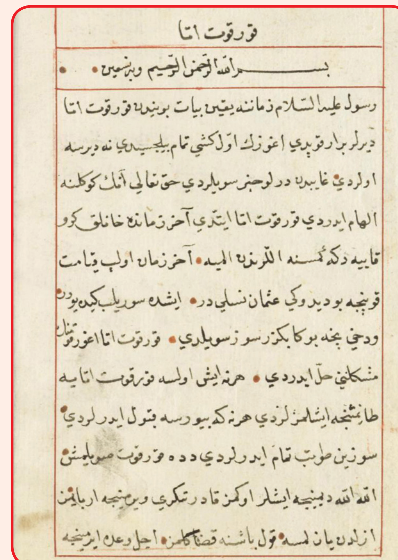
1. Aşağıda Türk dilinin önemli eserleri arasında yer alan *Orhun Kitabeleri*, Uygur metinleri ve *Dede Korkut Hikâyeleri*'nden örnekler verilmiştir (Görsel 1.1-2-3). Görselleri inceleyerek Türkçenin farklı alfabelerle yazımı hakkındaki düşüncelerinizi sözlü olarak belirtiniz.

Görsel 1.1: Orhun Kitabeleri'nden

Görsel 1.2: Uygur metinlerinden

Görsel 1.3: Kitab-ı Dedem Korkut adlı eserden

2. Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra kullandıkları alfabeyi değiştirmişlerdir. Böyle bir değişikliğe gitmenin sebepleriyle ilgili düşünceleriniz nelerdir?

Osmanlı Türkçesi veya yaygın olarak kullanılan diğer adıyla Osmanlıca, ismini Türkçenin tarihî bir döneminden alır. Osmanlı Türkçesi ve Osmanlıca kavramları İslam Ansiklopedisi'nde "Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşayan Türklerin konuşup yazdığı dil yahut aynı dönemde yazılan, içinde Arapça, Farsça kelimelerin yoğun biçimde yer aldığı dil veya daha genel olarak Arap harfleriyle yazılmış Türkçe" şeklinde tanımlanmıştır.

Osmanlı Türkçesi Dönemi, daha çok Osmanlı Devleti'nin hüküm sürdüğü zamanlara rastladığı için Osmanlılara atfen Lisan-ı Osmani, Osmanlıca, Osmanlı Türkçesi vb. ifadelerle isimlendirilmiştir. Osmanlıca nihayetinde Türkçeden başka bir dil değildir. Anadolu topraklarında ve bugünkü sınırlara göre otuzu

aşkın devletin topraklarında hüküm sürmüş ve tarihin en büyük devletlerinden biri olan Osmanlı Türk Devleti'nin kullandığı Türkçedir.

Osmanlı Türkçesinin "Osmanlıca" diye adlandırılması, Arapça ve Farsçanın dil ögelerinden oluşmuş bir yabancı dil gibi algılanmasına sebep olmuştur. Her dil gibi Türkçe de tarihî gelişimi içinde farklı özellikler göstermiştir. Dildeki asırdan asıra ortaya çıkan bu değişiklikler ayrı bir dilden söz etmeyi gerektirmez. Kısacası Osmanlıca; İngilizce, Fransızca veya Rusça gibi bir yabancı dil değildir; Türkçenin Arap kökenli bir alfabeyle yazıldığı döneminin adıdır.

Osmanlı Türkçesi pek çok Arapça ve Farsça unsur barındırmaktadır. Bu nedenle Osmanlı Türkçesinin "zor, anlaşılmaz" bir dil olduğu görüşünü savunanlar da vardır. Kimi dönem eserlerinin yabancı dillerin etkisinde ve konuşma dilinden uzak olduğu, kimi belgelerde ağır ve ağdalı bir dil kullanıldığı herkesçe kabul edilen bir gerçektir. Osmanlı Türkçesinin böyle bir yönü olsa da Osmanlılar sade bir dille yazışmayı tercih etmiş, nihayet bugün bile rahatça anlaşılabilecek bir Türkçe ile konuşmuştur.

Türkler, Müslüman olduktan sonra İslam kültür ve medeniyetinin etkisinde kalmış; bu etkinin sonucunda temeli Kur'an harflerine dayanan bir alfabeyi kullanagelmişlerdir. Bu alfabeye Türkçenin seslerini karşılamak için yeni harfler ilave etmişler ve böylece Osmanlı Türkçesi alfabesini kullanarak yüzyıllarca her sahada aslı ve özü Türkçe olan birçok eser vermişlerdir.

Kur'an harflerini temel alan Osmanlı Türkçesine yüzyıllar içerisinde yalnızca Arapça ve Farsçadan değil; Yunanca, Rumca, Ermenice ve Fransızca gibi birçok dilden kelimeler geçmiştir. Ancak Türk dili, yabancı dillerden aldığı bu ögeleri zaman içerisinde millîleştirmiş, kendine mal etmiş, Türkçeleştirmiştir. Böylece Osmanlı Türkçesi adı verilen zengin bir Türkçe söz varlığı ortaya çıkmıştır.

İNCELEME

Aşağıda Yusuf Has Hacib'in bir özdeyişi, Türklerin tarih boyunca yaygın kullandığı alfabelerle yazılarak verilmiştir. Özdeyişin farklı alfabelerle yazılışlarını inceleyiniz.

Aklın süsü dildir, dilin süsü söz. → Latin alfabesiyle

عقلك سوسى ديلدر، ديلك سوسى سوز → Osmanlı Türkçesi alfabesiyle

Аклын сусу дилдир, дилин сусу сөз → Kiril alfabesiyle

[illegible] → Uygur alfabesiyle

[illegible] → Göktürk alfabesiyle

SORU-YORUM

Osmanlı Türkçesiyle ilgili 1, 2 ve 3. metinleri okuyunuz ve metinlerin içeriklerine ilişkin soruları sözlü olarak cevaplayınız.

1. Metin

(...)

Türkçenin tarihî dönemlerinin sınıflandırılıp adlandırılmasının çeşitli yolları vardır. Bunlardan en çok tercih edileni "Göktürkçe, Karahanlıca, Osmanlıca" gibi devlet adları ile dönemin dilini adlandırmaktır. Osmanlıca terimi Osmanlı Devleti zamanında yazılan ve konuşulan Türkçeyi karşılar. O dönemin diline akademik olarak vâkıf olanlar, Osmanlı Türkçesi teriminin yanında pratik olarak Osmanlıca terimini de kullanmakta bir sakınca görmezler. Ne zaman başlayıp ne zaman bittiği kesin olarak izah edilememiş olsa da Türk dili tarihinde Osmanlı Türkçesi, Selçuklu Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki dönemin adıdır. Dünya dilleriyle ilgili yapılan akademik araştırmalarda "Osmanlıca" diye Türkçeden ayrı bir dil yoktur. Dönemin dilinin Türkçeden başka bir dil olarak görülmesinin sebepleri, Arap kökenli bir alfabenin kullanılmış olması, alıntı kelimelerin ve bazı dönemlerde tamlamalardan kaynaklı söz dizimi yapılarının yoğunluğudur.

(...)

Yavuz KARTALLIOĞLU
(Genel ağdan alınmıştır.)

Okuduğunuz metinde "Osmanlıca" kavramıyla ilgili ne gibi tespitler yapılmaktadır?

2. Metin

(...)

İmparatorluk dönemi kastedilerek Osmanlı Türkçesi denildiğinde zihinlerde oluşan, sadece saray ve çevresinin dili algısıdır. Oysaki bu yazı ile yazılmış saz şairlerine, halk şairlerine, çöğür şairlerine ait nice sığırdili cönkler, şiir defterleri; halk diliyle yazılmış nice Hamzanameler, cenknameler mevcuttur. Gezgin derviş ve şeyhlerine ait nice nice velayetnameler... Halkın ideal kahramanlarına ait destanlar... Battalnameler... Bütün bunlar imparatorluk dönemi Türkçesinin ürünüdür, Türk'ün dilidir.

Sözün özü, Osmanlı Türkçesi ayrı bir dil değil; imparatorluk sınırları dâhilinde kullanılan Türkçenin tarihsel gelişme sürecindeki bir döneminin adıdır (Görsel 1.4).

(...)

Yaşar ÇAĞBAYIR, *Ötüken Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*

a. Madenî para (Bir Kuruş)

b. Resimli Gazete

c. Bir mektup zarfı

Görsel 1.4: Osmanlı Türkçesi kültürel varlıklarından birkaç örnek

Bu metinde Osmanlı Türkçesinin özellikle hangi yönü üzerinde durulduğunu verilen görsellerden de yararlanarak belirtiniz.

3. Metin

(...)

İslam dinini kabul eden hemen hemen bütün kavimlerin dinî bir gayretle benimsediği Arap yazısı, hicretten birkaç asır sonra İslam ümmetinin ortak değeri hâline gelmiş, aslı ve başlangıcı için doğru olan "Arap hattı" sözü zamanla "İslam hattı" vasfını kazanmıştır.

(...)

M. Uğur DERMAN, *TDV İslam Ansiklopedisi'nden*

Metinde geçen "Arap hattı sözü zamanla İslam hattı vasfını kazanmıştır." ifadesiyle anlatılmak istenen nedir? Yorumlayınız.